

Л.А. Благодир, Ф.К. Благодир

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань

Вчити учнів мислити на уроках

Особливо важливою для нашої сучасної школи є проблема розвитку творчих здібностей учнів. Молоді люди повинні не тільки володіти знаннями, не тільки уміти застосовувати набуті знання на практиці, але і повинні вміти прогнозувати, виявляти гнучкість розуму, бути готовими взяти на себе розв'язання найважчих завдань. Тому необхідним є досягнення високого рівня розвитку творчого мислення, оволодіння основними прийомами розумової діяльності, сформованість умінь аналізувати і співставляти факти, проводити узагальнення. Саме на уроках математики вчителі уміло організовують мислительну діяльність учнів, терпляче, систематично вчать школярів міркувати, робити висновки. Щоб успішно відповісти на питання вчителя, провести доведення теореми або самостійно розв'язати задачу, важливо не просто завчити матеріал, а вміти самостійно міркувати. Якщо учень не розібрався в ідеї доведення, обов'язково у відповіді допустить ту чи іншу неточність; для правильної відповіді він повинен зрозуміти систему міркувань, ту ідею, яка закладена в їх основу. Досвідчений педагог без зусиль визначить, зрозумів учень матеріал чи завчив. Учень повинен показати у своїй відповіді вміння не стільки запам'ятовувати, стільки вміння розбиратися в структурі міркувань, змісту умови теореми, знати значення кожного слова у визначенні, самостійно мислити.

При цьому вчитель математики повинен обов'язково звертати увагу на мову учня, на її точність, короткість, логічну повноту і обґрунтованість міркувань. Ми повинні з дитинства виховувати культуру мови у наших молодих громадян прививати звичку, про яку раніше говорили: «Думкам повинно бути просторо, а словам тісно». Мова повинна бути впевненою, короткою, ясною і одночасно витонченою, збуджуючою думку і емоції. Необхідно запевнити молоде покоління, що істина краса і велич слова міститься в простоті, чіткості і доступності.

Для того, щоб пізнання математики приносило задоволення учню, необхідно, щоб він проникся ідеєю цієї науки і відчув внутрішній зв'язок всіх ланок міркувань, що дозволяє зрозуміти глибоку і одночасно прозору логіку математичних доведень. Якщо хоча б раз учень зрозуміє суть справи, проникне у внутрішні зв'язки понять і міркувань, логічних висновків, то йому складно буде задовольнитись сумішшю знань, які дає заучування без розуміння, зазубрювання без натхнення. До стану повної ясності він буде прагнути сам, без нагадувань і заставлянь, оскільки у нього з'явиться ідеал знань. І тоді до нього прийде дивне відкриття: робота власної думки потребує значно менше зусиль і затрат часу, ніж зазубрювання. Тим самим звільняється велика кількість часу для більш глибокого розуміння матеріалу, а це, в свою чергу, полегшує розв'язання задач, самостійне доведення теорем, які здавались такими складними при простому заучуванні.

Для того, щоб ставити перед собою такі важливі для суспільства задачі, як розвиток творчих здібностей молоді, прагнення самостійно поповнювати запас знань і умінь, критичне відношення до того, що вивчається і загальноприйнятого, з метою вдосконалення, необхідно перш за все навчити учнів учитись. Вони повинні вникати на кожному кроці навчання в зміст того, що вивчається; в першу чергу не запам'ятовувати вивчене, а розуміти його; прагнути проникнути в суть того, що вивчається настільки, щоб одержати можливість самостійно розв'язувати нові задачі; навчитись контролювати кожен крок своїх особистих міркувань і поповнювати їх в разі неповноти логічних висновків. В математиці навчитись цьому простіше, ніж в інших дисциплінах, оскільки в математиці твердження або правильне, або хибне. Інших можливостей немає.

Для того, щоб привчити учнів мислити самостійно, привити їм міцну звичку покладатись при вирішенні труднощів на особисті сили і розум, а також виховати впевненість в практичній необмеженості своїх можливостей, необхідно змусити їх пройти крізь певні труднощі, а не подавати їм все в готовому до кінця «розжованому» вигляді [1]. На жаль багато років наша школа вимагала дуже багато від учителя і практично нічого від учнів. В результаті деяка частина учнів була впевнена в тому, що школа повинна забезпечити їм з першого і до останнього дня їх шкільного життя існування, яке б не потребувало від них ні довгочасного розумового напруження, ні самостійного подолання труднощів, які зустрічаються при розв'язуванні задач чи осмисленні змісту теорем та їх доведень. Труднощі перекладались на плечі вчителів, які повинні були завжди знаходитись в стані повної готовності до незлічених консультацій.

Без сумніву, що учень, не привчений до самостійного подолання труднощів, до пошуку виходу із складних ситуацій, буде змушений все життя відчувати інтелектуальну неповноцінність, постійно відчувати потребу в тому, хто буде виконувати за нього розумову роботу, навіть примітивну. Для суспільства така людина є баластом. Оскільки вона нічого не може сама, постійно потребує допомоги, так як привчена зі школи, що за неї тягар її роботи несе інший – вчитель, однокласник або ще хто-небудь.

Вчити учнів мислити на уроках потрібно починати в початкових класах. Методи проведення навчальних занять при цьому можуть бути різноманітними, вони повинні розроблятися авторами підручників, методичних посібників, а також самими вчителями.

Література

1. Гнеденко Б. В. Развитие мышления и речи при изучении математики //Математика в школе.-1991.-№4.
2. Гук А. Н. Учить мыслить.-М.:Знание,1975.-96с.
3. Моляко В. А. Психология творческой деятельности.-Киев: Знание, 1978.-47с.
4. Симановский А. Э. Развитие творческого мышления детей.- Ярославль,1996.-192с.